

a fa belső szöveteit az elégés ellen megvédi, t. i. egymás fölé helyezett, de egymáshoz csak gyengén tapadó rétegekben helyezkedik el, s így a lehető legrosszabb hővezetést alkotja.

Sajátságos, hogy ez a fa, mely oly hatásosan viselkedik a létért való küzdelemben, a mikor tűzzel van dolga, nem bír más fának ellenállani s csak-

hamar tönkremegy az olyan vidéken, a hol nem élhet egyedül. Kétségtől van sok más fa is, mint különösen némely kutyatej-félék, melyek többé-kevésbé elélhetőek, de bizonyára egyikök sem bírja ezt a tulajdonságot olyan fokban, mint éppen a charparro.

(Revue Scientifique, 1897. 9. sz.)

Közli HARNISCH G.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

398. *Ravasz tavasz, 's holmi veszedelmes hernyók' veszedelme.* Erdelynek déli részéről, Máj. 2. 1814. — Bezzeg ugyan bétölt nállunk az, a' mit a' Nemz. Gazda, XV-dik Számja' 240-dik lapján, alól, jövendőt volt a' májusi hidegről! — Nállunk a' kikelet olly' meleg és kellemetes volt, a' millyenre az öregek sem igen emlékeznek. Márziusban szép virágosan jártak méheink; Áprilisben, bajosan kelő veteménymagvaink is, egyszerre kiomlottak; az őszi gabonavetéseink a' legszebbek voltak. Április' közepeén olyan meleg napok jártak, hogy némelyek már a' fördésről (feredésről) gondolkoztak, és április' vége felé, a' nagy száradtság és por miatt, bajosan lehetett utazni; 's ezért mindenek a' szárazságra kezdetek panaszkodni.

Ápr. 30-adikán, az északos (északos) helyeken is, meggy-, szilva-, alma-, körtvélyfáink kivirágozva voltak, mikor, reggeli 6 óra tájban egy tsendes havazás kezdődött; mely, 2 nap' tsaknem minden szünet nélkül esvén, marháinkat üres jászlainkra, a' legelőről békergette, száriba indult gabonáinkat a' földre tsépelte, virágos élőfáinkat rész szerént a' földre hajtogatta, rész szerént elhasgatta, gyengébb veteményeinket leforrázta. Már ma (2. Máj.) harmadik napja, hogy a' hó esik, és még nem tudjuk igazán, hogy van ezen gyászos fejr lepedő, vagyis inkább mondhatnók, dunyha (dunna) alatt a' dolog.

Ezen szomorú környülállások' között, egy dolog vígasztalhat bennünket, mely ez: — A' múlt április' végén, a' mi legelőink, egyszerre, egy hüvelyk-hosszaságu fekete hernyókkal (a' millyeneket más esztendőkből csak az árva tsalánon láttam) annyira eltölttek, nevezetesen a' verőfényen, hogy bajosan

tehetett volna a' legelő marha egy harapást, válogatva is a' nélkül, hogy azokból is, egyszerre ötöt-hatot le ne nyelt volna. Úgy reményljük, hogy ezek a' férgek, az alatt a' hó alatt mind elvesznek, és ennyiben, a' hó áldás volt: mivel' félt, hogy ha ezek a' tsúf hernyók megmaradtak volna; legelő marháink betegséget kaptak volna miattok.

Erre a' szerentsés történetre reménységet nyújt nekünk a' tavaji esztendőbeli Június' 3-adika; melyről, ezeket méltó megjegyezni:

Erdelyország' déli részeiben, 1811-, 1812-, és 1813-dik esztendőkből a' hernyók annyira elszaporodtak, és úgy megsokasodtak volt, hogy a' sok hernyófészék miatt, nem tsak gyümölsőseink, hanem nagy erdeink is, nyárközépből is olyanok voltak, hogy azokban zöltség helyett, tsupántsak hernyóhálókat lehetett látni. Azoknak elpusztításokra híjjábavalók voltak minden igyekezeteink: ha leszedtük ezeket a' szomorú fejr zászlókat, a' gúrtojásból is annyi hernyó mászott-ki, hogy az is elég lett, a' fákat újjra megkopasztani. Eleget kenteféltük (kentük-fentük) az ágak' hajlási alá tsoportozott undok sereget szappanlével, faolajjal; de ennek se láttuk semmi hasznát: a' közel fekvő erdőkből, raj' módjára jöttek kerteinkre a' fejr pillangók, megtojták megtisztított fáinkat, és viszont közönséges lett a' veszedelem.

Némely rengetes erdőt egészen megkopasztván a' hernyók, fonalszálaikon a' legmagassabb fákról is lebotsátkoztak a' földre, a' fünek estek, és tavaj nevezetesen, mint a' száraz fűbe harapdozó tűz, úgy eregdegetekle (ereddegetekle) az elpusztított erdőkből, a' lapajos kaszállókra és völgyekre.

A' legelők is, ezért, ártalmasok kezdettek lenni: midőn egyszer, Június' 3-dikára viradólág, egy jó hideg úgy megtsipte a' hernyók' örrokat, hogy azok egyáltalánban mind elvesztek. Egyszerre vége lett annak a' generatióknak (fajzatnak); az idén, nem kellett hernyófészket szednünk a' kerteinkben, mely egy igen kedvetlen commissio (foglatatosság). — A' tavaji hernyókat, én szilvafahernyóknak nevezem, azért, mert annak a' levelét ették legörömestebb. Az ideiek éppen másfélék, feketék, a' fák' leveleit nem bántották, hanem a' vad ürömöt (artemisia vulgaris, fekete üröm, tapló-üröm), úti laput, perjét, 'sat. Honnét vették magokat, nem tudom; mivel' semmi pillangókat nem tapasztaltam a' múlt esztendőben határunkon olyan bőséggel, mint a' fejr pillangókat: ezek pedig más fajták.

A' fekete hernyókból, vesztekel a' földön, de a' fái hernyókból nem; holott most sokkal nagyobb és tartósabb hidegek voltak, mintsem tavaj, Jun. 3-adikán, mert, most a' víz is megfagyott, tavaj pedig, tsak kemény hóharmat (dér) esett. — Mi ennek az oka? — én két okát gondolom: egyik talán az, hogy a' hernyó, kitsiny korában nagyobb hideget kiállhat, mint mikor már közelít hernyói létele' végéhez. Ezt láttatik bizonyítani az, hogy az ősszel kikölt apró hernyók, a' legkeményebb telet is kiállják az ő hernyóháló-szövevények alatt. Most, a' hernyók egy egész hónappal fiatalabbak voltak, mintsem a' tavajiak, a' mellyek elvesztek. — Másik oka az idei hernyók' megmaradásoknak, az én vélekedésem szerint az, hogy az idén, a' hideg nem egyszerre jött, mint tavaj. Erre, készülhettek a' hernyók, béfonván és szívén magokat az ágak' töveinél; amarra pedig nem. A' hernyók' hálójok ugyan, igen vékony, és az, semmi meleget nem tart: de elégséges az még is a' nedvességnek, esőnek, hónap, hasító szélnek (Zúgwind) vissza tartására, 's elég az (úgy láttszik), ha a' hernyókölykök vagy tojások, tsak szárazban lehetnek is a' nagy hidegben.

A' hidegnek, ma (Máj. 5.) hatod' napja. A' hó elment ugyan a' verőfényről, már tegnapelőtt délután (Máj. 3.); de az észkos (árnyékos, hűvös) helyeken, föltonként, még ma is láttam. Itt körülbé (körülbelől) a' szőlők' jövési (hajtási) portobákká morsoltathatnak. Enyed és Fejérvár felé, még nagyobb volt a' hó. — Gyümölcs nem lessz,

sőt bor se, a' Küküllőn alól; pedig a' bor, már most is méreg-drága. A' gabona' arra is, a' hideg után, egyszerre hágott.

399. *Hideg idő, felfordúlt világ.* A' Bánátból, Máj. 2-adikán, 1814. — Nállunk Ápr. 29-, és 30-dik napján olly' kegyetlen havas fergetegek voltak, hogy a' P — — pusztán lévő marhák közzül 50—60 darabot is lehetett az árkokban dögölve, szarlélni. Május 1-jén hóra, tegnap pedig fagyra viradtunk, mint tél' közepén. A' kertiszőlők, nagy részént oda vannak!

A' Duna' középmellyékéről, Máj. 1. napján, 1814. — Nállunk az idő' járása szomorú. A' tegnapi hideg zivatar bokáig érő hóval terítettébé mezeinket, 's aligha szőlőkben gyümölcsös kerteinkben, mindent meg nem fagyalt az északi mord (haragos) tót-szél. — Utóbb: — bizonyosan elfagyott mindenünk: mert a' most kegyetlenkedő jégesővel, a' kiderült éjtszaka eltűrhetetlen hideget hozott. — Sokáig elfelejthetlen 1-ső Május lessz ez! — (Nemzeti Gazda 1814. évfolyam, 314—315.)

Közli SZÉKELYHIDY VIKTOR.

400. *A tokaji bor hire.* A' Fekete tenger-től a' Sequarág, a' Thamesistől a' Neváig, a' déli Tengertől az Éjszaki Polusig mindenfelé esmeretes a' nemes Tokai bor; mindenütt vagynak annak számos betsüllői, úgy hogy maga a' Ferney Bóltz (Voltaire) is hirdette annak dicséretét midőnn így irt: Et du Tokai la liqueur jaunissante, En chatouillant les fibres des cerveaux, Y porte un feu qui s'exhale en bon mots Aussi brillants que la liqueur légere Qui monte et saute et mousse au bord du verre. (Magyarország Természeti Ritkaságai. Tanárki Mihály. 1814. 78. l.)

401. *Vesszedelmes búzaférgek. Köszegegről.* Többnyire itt igen jó s bő termés reményl-tethetnék, ha . . valamely férgek, mellyeknek itt soha hírek nem volt, a' búza kalásznak hol tövit, hol derekát-is el-rágván, feles károkat nem tennének. A' férgek majd olyan formájuk, mint a' len-mag, szintén össze ragadottaknak látszanak a' búza szalmájával, s azért míg nem piszkáltatnak, mozdúlhatatlanoknak tetszenek lenni.

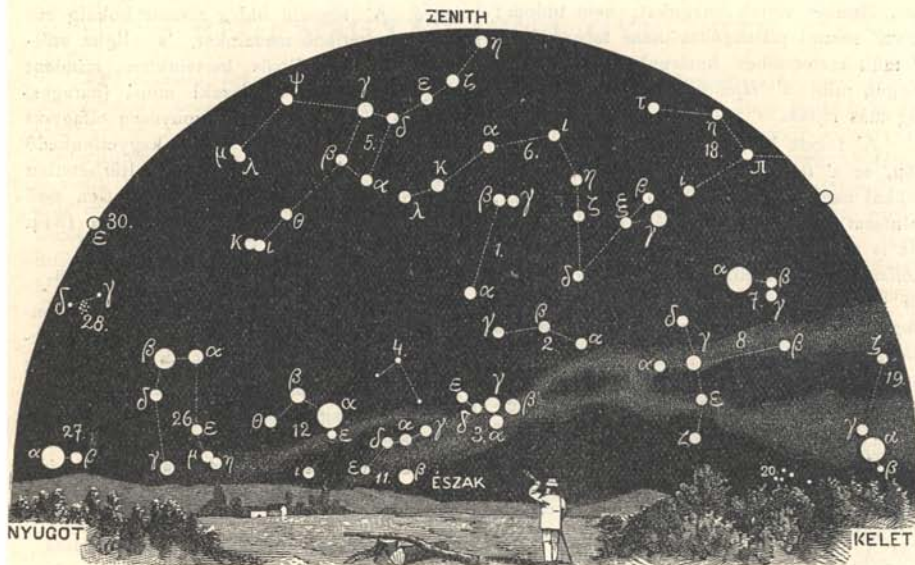
Moson Vármegyében is az említett férgek a' vetésekben sok károkat tettenek. (M. Hirmondó 1780, 424. l.)

Közli LENGYEL BALINT.

A CSILLAGOS ÉG.

Bolygók: *Merkur* most hajnalcillag, mely május 28-ikán legnagyobb nyugoti kitérése alkalmával legkedvezőbben látható. Előbbi hátráló mozgását előrefutóvá változtatta és június 23-ikán a Neptunussal elég közeli együttállásban van. Ez idő alatt a Kos csillagkép közepétől egészen a Hyadokig vándorol. — *Vénus* az Aldebaran szomszéd-ságából a Castor és Pollux tájékaig jut el. Mint alkonyicsillag most már két órával nap-

nyugta után látható; május 19-ikén együtt-áll a Neptunussal, 22-ikén pedig elfödi a Hold. Mivel e fődés félórával a Nap nyugta előtt történik, megfigyelésére kis nagytávú távcsőre szükség van. — *Mars* a Halak és a Kos csillagkép határán tartózkodik, meglehetősen fénytelen vidéken. Átlag két órával kel a Nap előtt. — *Jupiter* május 28-ikáig még retrográd; az η Virgini-*s-től* kevéssel északnyugotra áll és átlag

A csillagos ég északi fele 1898. június 1-én Budapesten este 9 órakor.

1. Ursa minor; 2. Cepheus; 3. Cassiopeia; 4. Camelopardalis; 5. Ursa maior; 6. Draco;
7. Lyra; 8. Cygnus; 9. Andromeda; 10. Triangulum; 11. Perseus; 12. Auriga; 13. Canes venatici;
14. Bootes; 15. Corona (borealis); 16. Serpens; 17. Ophiuchus; 18. Hercules;
19. Aquila; 20. Delphinus; 21. Pegasus; 22. Pisces; 23. Aries; 24. Cetus.

másfél órával éjfél után nyugszik. — *Saturnus* az α Scorpii és az η Ophiuchi között áll és május 30-ikán szembe kerül a Nappal, minek következtében egész éjjel látható. — *Uranus* a β Scorpii-el szabad szemre közeli kettőscillagot alkot. Május 22-ikén, miként a Saturnus, szintén szemben áll a Nappal és egész éjjel látható.

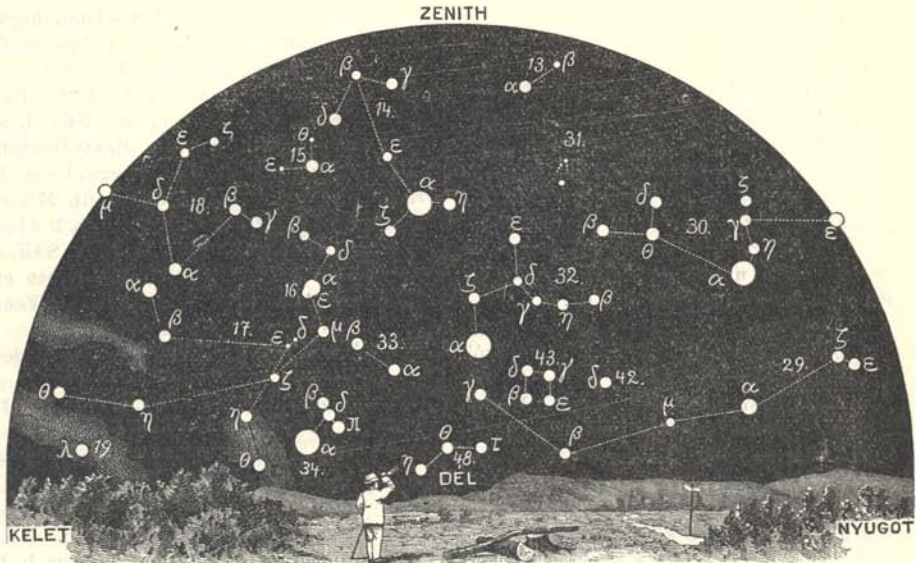
Tünemények: Május 17-ikén r. 2h-kor a Mars együttállásban a Holddal. — 18-ikán e. 10h-kor a Merkur van együttállásban a Holddal. — 19-ikén r. 7h-kor a Vénus és a Neptunus együttállásba lép; a Vénus

$20^{\circ} 19'$ -cel északra marad. — 22-ikén d. e. 11h-kor a Neptunus és a Hold együttállása. Ugyanaznap d. u. 5h-kor az Uranus szemben áll a Nappal. Két órával később, e. 7h 8m-kor a Vénus geocentrumos együttállása a Holddal, nálunk is látható fődéssel. — 28-ikán d. u. 3h-kor a Merkur legnagyobb nyugoti kitérésében; szögtávolsága a Naptól $24^{\circ} 45'$. — 29-ikén e. 10h 54m-kor az ϵ Leonis 5-örendű csillag geocentrumos együttállásban a Holddal, nálunk is látható fődéssel. — 30-ikán d. e. 11h-kor a Saturnus szembenállásban a Nappal, és ugyanaz-

nap e. 6h-kor a Jupiter együttállásban a Holddal. — Junius 3-ikán e. 8h-kor az Uranus együttállása a Holddal. — 4-ikén r. 6h-kor az α Scorpii együttállása a Holddal és földése. Ugyanaz nap r. 8h-kor a Saturnus is együttállásba jut a Holddal. Ugyancsak 4-ikén e. 10h 45m-kor az Δ Ophiuchi 5-örendű csillagnak földése a Holdtól, nálunk is látható. — 6-ikán éjfél után 43m-kor a ζ Sagittarii 3-adrendű csillag geocentrikus együttállása a Holddal, nálunk is látható földessel. — 13-ikán r. 8h-kor a Neptunus együtt-

állásban a Nappal, minélfogva a bolygó a napsugarak miatt nem látható.

Újdonságok: Az Indiában megfigyelt napfogyatkozás alkalmával a Nap spektrumában két újabb elem jelenlétét mutatták ki, a scandiumét és a vanadiumét. Egyáltalában csodálatos, hogy a Föld felületén úgynevezett ritka elemek mily nagyon elvannak terjedve a csillagrendszerben. A héliumra lépten-nyomon reá bukkanunk, a Napon nem kevésbé, mint a legtávolabbi csillagokon. Igen sok hulló csillag tartalmazza a fölötté

A csillagos ég déli fele 1898. június 1-én Budapesten este 9 órakor.

25. Taurus; 26. Gemini; 27. Canis minor; 28. Cancer; 29. Hydra; 30. Leo; 31. Coma Berenices; 32. Virgo; 33. Libra; 34. Scorpius; 35. Sagittarius; 36. Capricornus; 37. Aquarius; 38. Eridanus; 39. Orion; 40. Lepus; 41. Canis maior; 42. Crater; 43. Corvus; 44. Lupus; 45. Piscis austrinus; 46. Columba; 47. Argo; 48. Centaurus.

ritka galliumot, a rubidium pedig elég közönséges alkotó része ez égi vendégeknek.

A lipcei csillagvizsgálón 1887. és 1892. között mintegy 12 állócsillagnak határozták meg parallaxisát, vagy a Naptól való távolságát; ezek közül egyetlen egynek parallaxisa sem éri el az $\frac{1}{5}$ ívmásodpercet, vagy más szóval, valamennyi legalább is egy milliószor távolabb áll tőlünk, mint a Nap, melynek távolsága tudvalevőleg 149.000.000 kilométer.

A potsdami obszervatóriumon két új változó csillagot fedeztek föl, melyek perio-

dusuk rövidségéről nevezetesek. Az egyik a Róka csillagképben 6^o9 és 7^o6 nagyságrend között változik 8 nap alatt, a másik a Hattyúban 3^o844 nap alatt 6^o6 és 7^o4 nagyságrenddel változtatja fényét. Mindkettő maximumában is a szabad szemmel való láthatóságnak éppen határán áll.

A Perrine-féle üstökös márczius 16-ikán haladt át a legnagyobb napközelség pontján; csóvája ekkor negyed foknyira terjedt, a mi a telehold féltálmérőjének felel meg. Ezóta fénye folyvást gyengül, de észak-kelet felé tartó pályáját még továbbra is megtartja.